

kojega je bavljenje jezikom kao poljem političke sudbine provelo kroz martirij najnevjerojatnijega i stravičnoga kraja.

Za pokojnoga kolegu Šretera, moju generaciju, čije dično ime ova nagrada nosi iskazujem svoje najdublje štovanje i ljubav, te preko njega zahvaljujem svima koji njeguju hrvatski jezik i brinu o jezičnoj sudbini. Jezik je, držim, neizostavno vezan i uz narodnu sudbinu, te je utoliko materinska riječ jedno od sidara našega identiteta i opstojnosti.

Svjestan potonjega utemeljio sam 1991. s početkom agresije na Hrvatsku, na svom rodnom otoku Braču, u mjestu Selcima, pjesničku manifestaciju *Croatia rediviva* koja je proizišla iz ideje trojstvenosti hrvatskoga

jezika i njegovih koineizacijskih potencijala. Nazvao sam je i *ča-kaj-što* naglašavajući tripartitnost, razvedenost i bogatstvo hrvatskoga jezika u kojemu sve tri dionice, i čakavska i kajkavska i štokavska, jednako slatko zvone.

Hvala svima ovdje nazočnima, i onima koji su u mislima s nama, a pronose ljubav dr. Šretera i njemu srodnih duša prema jeziku naših otaca, i – vjerujem – naših potomaka. Hvala svima koji pridonose ovom osobitom natjecanju što promiče razmišljanje o jeziku i oplemenjuje ga, navodeći nas na ljubav prema vlastitome biću, u svijetu poremećenih odnosa i vrednota.

Gore srca, *sursum corda!*

Drago Štambuk

KOMENTAR NATJEČAJU ZA 2008.

Prema izvještaju glavne urednice možemo reći da je i natječaj za 2008. uspio i po broju prinosnika i po broju prihvatljivih prijedloga, iako kao opću ocjenu u tome smislu možemo reći kao da su prijedlozi nešto slabiji.

Teško je bilo izabrati tri riječi, a da budu besprijekorne.

Na prvo mjesto je odmah došla *proširnica* za stent iz medicinskoga nazivlja. *Stent* je inače eponim i za eponime nije potrebno tražiti zamjene, kao što ih npr. ne tražimo ni za sendvič, naziv po kartašu Sandwichu koji je, da zbog jela ne prekida kartanje, pripremao obroke koje danas nazivamo sendvič. Ali kad je zamjena za nejasan eponim uspješna, kao što je *proširnica*, onda može doći na prvo mjesto.

Druga je *daljinac*, daljinski upravljač. Ta se riječ govori, ali nije zabilježena i popunja-

va prazninu jer se tim pojmom služimo svaki dan.

Treća je *pretjecajnik* „pretjecajni trak“, tvorba koja se u uskostručnim nazivom naziva univerbizacija, stvaranje jedne riječi umjesto sintagme. Naziv se univerbizacija u jezikoslovlju rabi, ali nije dobio još svoje dobro stručno obrazloženje.

Po tom je načelu u uži izbor došla i riječ *ispušnik* – ispušni lonac u automobila, „auspuh od auta“, kako piše predlagatelj(ica). Moglo se pomišljati da ćemo tu riječ naći u mnogim rječnicima, ali se nije našla tamo gdje bi trebala biti. U Ladanovu Osmojezičnom enciklopedijskome rječniku nalazi se *ispušna cijev, ispušni lonac*, u Njemačko-hrvatsko univerzalnom rječniku s. v *Auspuff* stoji *ispuh, razg. auspuh, auspuf, Auspuffrohr ispušna cijev, razg. auspuh, Auspufftopf ispušni lonac, prigušivač ispuha*; u Automobilske rječniku Ivana Belušića nalazimo samo *ispušna cijev, ispušni prigušivač, ispušni ventil*, ali *ispušnika* nema. Još

malo pa je *ispušnik* došao na drugo mjesto, ali je izgubio bitku jer smo ga pronašli gdje ga nismo očekivali, u Rječniku hrvatskoga jezika urednika Jure Šonje, ali pod *auspuh*, a ne na abecednome mjestu gdje bi trebao biti. Dakle, korisno upozorenje.

U najužem izboru našla se još jedna riječ iz medicinskoga područja, *udisnik*, za inhalator, ali zamjena u jednom smislu ide prema čistom purizmu, što nije namjera ovoga natječaja, a zamjena nije najbolja jer bi istokorijenska riječ *inhalirati* ostala bez zamjene. Kao *pretjecajnik* dobra je i *razdvojnica* – crta razdvajanja, ali ne možemo izabrati više od tri.

Nije loša ni *sporednik* – sporedni ključ, ali tko rabi tu riječ.

Tvorbeno je dobra riječ *osjetnik* za *pickup* iz glazbenoga područja. Podosta smo raspravljali i o njoj jer nismo stručnjaci za glazbu. Jedan tehničar ima velik prigovor riječi *osjetnik*, ali mi smo ju napustili iz drugih razloga. Kad smo se raspitali kod glazbenih znalaca, vidjeli smo da nije najbolja jer prvo nema veze s glagolom osjećati, nije iz emotivnoga područja, nego je iz tehničkoga, a drugo kažu da ni u tehničkom smislu nije najbolja.

Sunčaconica, lošije *sunčacona*, dobra je zamjena za *solarij*, ali u *solarij* nije vidljivo da je u osnovi sunce (lat. *solaris* „sunčani“, od *solis* „sunce“). *Sunčaconice* su obično bez sunca pa malo smeta ta etimološka jasnoća.

Dobra je i riječ *dojmovnik* „knjiga dojmo-va“, ali tko to rabi ili tko bi rabio. *Produžnik* je zamjena za produžni kabel, ali se za taj pojam ustalila riječ *produživač*, pa nije dobro njegovu usvojenost narušavati.

Dakako da je bilo još dobrih prijedloga. Na prvi pogled bez mnogo razmišljanja dolaze u obzir i ove:

cestarnica „vinjeta“; *dodirnik* (screen touch), *igrovnik* (playstation), *kolutnik* – disc play-

er; *komposište* (razjednačivanjem nedostaje prvo t), *kopirka* „kopirni stroj“, *krajnjik* – deadline – posljednji rok, neprekoračiva granica, *mrežovnik*, *omrežje* za internet, ali se već ustaljuje *međumrežje*; pa *nagradnica* „nagrada igra“; *nakrilnik*, *nakrilnjak* za *laptop*, *okrjepnica*, *okrjepište* „manji restoran uz cestu“; *pričvršnica*, attachment koji Bujas u Englesko-hrvatskom rječniku prevodi kao: pripojenje, pričvršćenje, pridodanje, privjesak, privrženost, ljubav; (tehn.) dodatni uređaj, priključak; *pričvršnica*, *pričvrstica* predložene su i kao zamjene za klamericu; *sjetilica* za tajmer „sat koji nas podsjeća na vrijeme“, ja se njime služim svaki dan i nazvao sam ga *zvonilica*.

Pušionica je danas aktualna riječ, ali je već zabilježena u našim rječnicima. Tu je i *znojilište* „sauna“ (oznojnica je lošiji prijedlog), *žalbenica* „knjiga žalbe“...

Naveo sam veći broj primjera da pokažem kako je teško odabrati najbolju riječ i da vidimo kako neke imaju i skrivene nedostatke.

Jedno moram naglasiti – bilo je mnogo prijedloga u kojima su predlagači zaboravili osnovni cilj natječaja, a on nije da za svaku tuđicu nađemo svoju riječ jer bismo tako zapali u pravo čistunstvo. Nepotrebna je nova riječ, ako već imamo dobru, traženje nove nije zadatak ovoga natječaja; ako bismo za svaku tuđicu tražili zamjene, zapali bismo u štetni purizam. Opravdanje ima jedino ona koja je potpuno uspjela. Zato je potrebno da opet istaknemo ciljeve natječaja:

1. oživjeti hrvatski tvorbeni osjećaj, koji je za 70 godina neslobode prilično zamro
2. oživjeti sposobnost prihvaćanja dobrih novih riječi
3. oživjeti nove riječi za potrebne pojmove, tj. za koje ili uopće nemamo riječi ili nemamo dobre, tražiti zamjene za neprihvatljive tuđice
4. izoštriti jezični osjećaj

5. naučiti kakve riječi trebamo, da bolje spoznamo narav naše tvorbe
6. da se strani tipovi tvorbe ne unesu nama, da suzbijamo strane tipova nama neprihvatljive kao *jumbo-* (*džambo-*): *jumbo-križaljka*, *jumboplakat*, *jumborazglednica*, umjesto *velekrižaljka*, *veleplakat*, *velerazglednica*...

Ponavljam da ovaj put imamo veliki prinos nepotrebnih, zamjena, kao što su zamjene za proširene, usvojene tuđice jer nam, naglašavam, nije cilj korjenito čistunstvo.

Jedan profesor poslao nam je 389 prijedloga, posebno smo ih razmotrili i gotovo sve su bile zamjene za tuđice, i to većinom složenice, često i formalno neprihvatljive, kao što je *vukzavijanje*.

Uz dobre ili dobronamjerne prijedloge bilo je mnogo neprihvatljivih, smiješnih i takvih riječi za koje se može reći da su pravo ruglo natječaju. Moramo prihvatiti da ima i takvih prijedloga, ali je teško prihvatiti da ih ima tako mnogo. Još je teže što ima previše prijedloga koji su dani zbog ruganja cijelom postupku. Ovom prilikom dani su ocjenji-

vaćima na ocjenu svi pristigli prijedlozi, ali u budućnosti ćemo slati na ocjenu samo dobronamjerne i pristojne. Zato sam napisao članak pod naslovom *Ruganje – nova pojava u prijedlozima za najbolju riječ*, izaći će u idućem broju Jezika, i obrazložio u čemu je problem, a ocjenjivači su prihvatili da takve rugalačke riječi i ne dođu na ocjenu.

Na kraju ne mogu prešutjeti da Pupovac i Džakula šute. Prozvao sam ih u 2. broju prošlogodišnjega Jezika da pomognu da se sazna za Šreterov grob, ali nisu ništa učinili. Nisu se ni javili iako znam da Milorad Pupovac zna za moj poziv. Ne preostaje nam drugo nego i dalje čekati dok nekima ne proradi svijest i savjest.

Pratim što M. Pupovac govori i piše i mogu reći da su to često velike riječi, a uglavnom samo one kojima nastoji prilike izrabiti u srpsku korist, a malo, ili ih uopće nema, kojima bi pošao od malih pothvata što bi stvarno djelovali na poboljšanje hrvatsko-srpskih odnosa. Zato Veljku Džakuli i Miloradu Pupovcu valja opet naglasiti načelo: badava velike riječi bez malih pravih koraka.

Stjepan Babić

VIJESTI

Vijenac na grob profesora Jonkea

U nedjelju 15. veljače, desetak sljedbenika i poštovatelja prof. Ljudevita Jonkea položilo je vijenac na njegov grob povodom 30. obljetnice njegove smrti. U prigodnome je govoru prof. Babić u kratkim crtama

prikazao njegov rad i naglasio da je živio u teškim prilikama i da nije mogao od sebe dati koliko bi inače mogao dati, iako je dao mnogo, i da je u pravom smislu bio žrtva tih prilika. Upravo je simbolično da je umro na dan Deklaracije. (*S. Babić*)